

H1N1 2009 PANDEMİSİ

Hekimler için Rehber

Eskişehir Tabip Odası

Pandemik grip etkeni virusun özellikleri nedir?

- 21.YY daki ilk influenza pandemisinin, İnfluenza A H1N1'in yeni bir tipi tarafından oluşturulduğu 11 Nisan 2009'da Dünya Sağlık Örgütü tarafından tanımlandı.
- İnfluenza A/H1N1 2009, bulaşıcılığı yüksek, öldürücülüğu düşük bir virustur. Ancak günümüzdeki olgulardan izole edilen virusun ne domuz ne de insanlardan daha önce saptanmadığı bildirilmiştir.
- Son bilgiler bu virusun insan-kuş ve domuz influenza virusları arasında genetik alışveriş sonucunda ortaya çıktığı ve üçlü bir virus bileşimi olduğu şeklinde.
- Mevsimsel influenzadan farklı olarak yeni influenza A H1N1 virusu (pandemik virus) daha çok genç ve sağlıklı kişileri enfekte etmekte.

Bulaşma özellikleri

- Pandemik İnfluenza H1N1 enfeksiyonu, 1-3 günlük kuluçka süresinden sonra başlamakta ve hastalık 3-7 gün sürmektedir.
- İnsandan insana hapşırma ve öksürme ile saçılan damlacıklar yoluyla yayılır.
- Ayrıca el teması da önemlidir.
- Hasta olan kişiler belirtiler görülmeden bir gün önce ve hastalık boyunca enfeksiyonu yayabilirler.

Salgının boyutları

- Pandemik influenza H1N1 salgını bu yıl Nisan ayının sonlarında başladı ve 6 ay içinde 400 000'e yakın olgu ve 4500 ölüm saptandı.
- Türkiye'de saptanan olgu sayısı 480'dir.
- Dünya Sağlık Örgütü, bu hızlı yayılma nedeniyle, pandemi düzeyini 6'çıkardı. Kuş gribi salgınında pandemi düzeyi 4'te kalmıştı.
- Pandeminin 6 olması, artık her ülkede salgının başlayabileceği anlamına gelmektedir.
- Olguların dışarıdan geleceğini düşünmek yanıltıcı olacaktır.
- Dünya Sağlık Örgütü'ne göre Pandemik influenza H1N1 salgını son 50 yılın en önemli salgınıdır.

Hastalığın klinik belirtileri

- Enfeksiyonun klinik belirtileri kış aylarında görülen gribe bezer olup şiddeti hafiften ağıra değişebilmektedir.
- Ateş, kuru öksürük, boğaz ağrısı, kas-eklem ağrıları, yorgunluk/kırgınlık, baş ağrısı, üşüme görülebilir.
- Bazı olgularda kusma ve ishal de gözlenmektedir. Ağır vakalarda solunum yetmezliği ve bazen de ölüm görülebilmektedir.

Olgu Tanımları (CDC)

- **Kesin Olgu;** Akut ateşli solunum yolu hastalığı olan bir kişide laboratuarda (virusun genetik maddesinin tanımlandığı RT-PCR ya da virus hücre kültüründe) domuz kökenli influenza virusunun gösterilmesi ile konur
- **Olası Olgu;** Akut ateşli solunum yolu hastalığı olan bir kişide laboratuarda (RT-PCR ile) influenza A için pozitif, ancak H1 ve H3 için negatif olan olgular
- **Şüpheli Olgu;** Akut ateşli solunum yolu hastalığı olan bir kişide;
  - 7 gün içinde domuz kökenli influenza virusu ile enfekte olduğu doğrulanmış bir kişi ile yakın temas öyküsü olması veya
  - 7 gün içinde bir ya da daha fazla domuz kökenli influenza virus enfeksiyonu gözlenen ülkelere seyahat öyküsü olması
  - Bir ya da daha fazla domuz kökenli influenza virus enfeksiyonu gözlenen yerlerde ikamet etmek

Salgın ve Olgu

- Çok sayıda olgu beklentisinde tüm olgulardan örnek alınıp enfeksiyonun kanıtlanması pratik değildir.
- Hastanede yatması gereken olgular dışında merkezlere sevk yaklaşımı gözden geçirilmelidir.
- Olgu tanımı basitleştirilip, standardize edilmelidir.
- Bugünkü koşullarda hekimler için olgu tanımı:

Salgın için örnek Olgu Tanımı

- Ateş $\geq 38^{\circ}\text{C}$ ve öksürük
ile birlikte
  - Boğaz ağrısı,
  - Baş ağrısı,
  - Kas ağrısı
- veya
- Gastrointestinal yakınmalardan (bulantı-kusma,
ishal) biri olan hastalarda
- Pandemik influenza (H1N1)'den süphelenilmelidir.**

Tanı nasıl konur?

- Hastalık belirti ve bulgularının görüldüğü hastalardan, hastalığın ilk 4-5 günü içinde alınan solunum salgılarında(boğaz, burun sürüntüsü, trakeal aspirat gibi) virusun gösterilmesi ile konur.
- Ülkemizde örnekler sağlık müdürlükleri aracılığı ile Ankara Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsüne gönderilmektedir.

Hangi örnek?

- Şüpheli influenza vakalarında, burun ve boğaz sürüntüsü birlikte alınmalıdır. İnfluenzanın saptanması için en iyi örnek, yeterli miktarda solunum yolu epitel hücresi içeren nazofarengeal sürüntü ile elde edilir.
- Boğaz sürüntüsü çoğunlukla influenza virusunun replike olmadığı squamöz epitel içermektedir. Bu nedenle tek basına alınması uygun değildir

Kimlerden örnek alınmalı?

- **Her olguda laboratuvar olarak tanı konması gerekli değildir. Olgu tanımına uyan hastalarda aşağıdaki kriterlerin olması halinde, hekim örnek göndermeyi tercih edebilir**
- Yeni ortaya çıkan olgularda, vakayı izole edip yayılımı önlemek için (salgının ilerleyen dönemlerinde buna da gerek kalmayacaktır)
- Pandemik influenza (H1N1)'in komplikasyonlu seyretme riskinin olması (komplikasyonlu seyir riski olan hastalar)
- Ağır seyirli vakalarda (Örneğin alt solunum yolu enfeksiyonu bulgularından dispne, göğüs ağrısı, siyanoz, ral ve/veya ronküs duyulması, başka nedene bağlı olarak açıklanamayan konfüzyon ve/veya konvülziyon olması)

Örnek Nasıl Alınmalıdır?

- Bir adet ucu pamuklu eküvyon bir burun deliğine sokulur, döndürülerek ve mümkün olduğunca derinden örnek alınır.
- İkinci pamuklu eküvyon ile tonsil ve farenksden örnek alır.
- Her iki eküvyon da aynı virüs transport besiyerine yerleştirilir.
- Eküvyon çubuklarının tüpün dısında kalan kısımları kesilir.
- Transport besiyerinin kapağı sıkaca kapatılır.
- **Tüpün üzerine mutlaka hastanın adı-soyadı yazılır**
- Transport besiyeri soguk zincir korunarak, **dik pozisyonda, kurye** aracılığıyla doldurulmuş olan Pandemiik İnfluenza Bilgi ve Laboratuvar Formu 1 ile birlikte Refik Saydam Hıfzıssıhha Enstitüsüne gönderilir.
- Örnek göndermek için Sağlık Müdürlüğü ile ilişki kurulmalıdır.

Hangi hastalarda komplikasyon ve kötü prognoz riski vardır?

- Gebeler
- 65 yas üzerindeki kişiler
- 5 yasından küçük çocuklar
- 19 yaş altında olup sürekli aspirin kullanması gereken kişiler
- Bağışıklık sistemi baskılanmış kişiler (ilaç, HIV enfeksiyonu veya doğumsal immün yetmezlikler nedeniyle)
- Altta yatan kronik hastalıkları olanlar.
- Kronik akciğer hastalıkları (astım dahil)
- Kronik kardiyovasküler sistem hastalıkları (hipertansiyon hariç)
- Kronik karaciğer ve/veya böbrek yetmezliği
- Hematolojik hastalıklar (Orak hücreli anemi dahil)
- Metabolik hastalıklar (diabetes mellitus dahil)
- Solunum fonksiyonlarını baskılayan veya solunum sekresyonlarının atılmasına engel olan veya aspirasyon riskini artıran hastalıklar (kognitif disfonksiyon, spinal kord hasarı, konvülzif hastalıklar, nöromüsküler hastalıklar)

Tedavi

- Tedavide klasik gripte olduğu gibi oseltamivir veya zanamivir kullanılır.
- Bu ilaçlar belirtiler görüldükten sonra ilk 2 günde kullanılmalıdır.
- Tedavi süresi 5 gündür.
- Tanımlanmış gruplara tedavi uygulanmalıdır.
- Ayrıca belirtilere yönelik ilaçlardan da yararlanılabilir.
- Ağrı kesici olarak aspirin kullanılmamalı, parasetamol tercih edilmelidir.
- Korunma amaçlı olarak, örneğın yurt dışına giderken ilaç alınması önerilmez.

Antiviral tedavi önerilen hastalar

- Gebeler
- 5 yas altı çocuklar
- Kronik hastalığı/hastalıkları olanlar
- Hastaneye yatması gereken hastalar
- Klinik kötüleşme bulguları olan hastalar (dispne, göğüs ağrısı, siyanoz, ral ve/veya ronküs duyulması).

Kemoprofilaksi: Ne zaman? Kime?

- Pandemik influenza (H1N1) süphesi veya kanıtlanmış enfeksiyonu olan kişilerle yakın temas etmiş ve hastalığın komplikasyonlu seyretme riski yüksek olan kişilere oseltamivir profilaksisi uygulanabilir.
- Alternatif bir uygulama olarak, bu kişilere profilaksi verilmeyip yakın takibe alınmaları ve hastalığın ilk semptomlarının ortaya çıkmasıyla birlikte **ampirik erken tedavi verilmesi önerilir.**
- Pandemik influenza (H1N1) salgının ülkemizde de yaygınlaşmasıyla birlikte tekrarlayan temasların olması kaçınılmazdır.
- Her süpheli temas sonrasında kemoprofilaksi uygulanması oseltamivirin uzun süre kullanılması anlamına gelecektir. Oseltamivirin eriskinlerde ve özellikle çocukluk çağındaki kişilerde uzun süreli kullanımında ne kadar güvenli olduğuna ilişkin yeterli veri bulunmamaktadır.
- İlacın yaygın kullanımı beraberinde direnç sorununu da getirecektir. Bu nedenle tüm temaslılara antiviral profilaksi önerilmez.

Hastaneye kimi sevk etmeli?

- Takipne (solunum sayısının okul öncesi çocuklar ve bebeklerde >40 /dakika, okul çağındaki çocuklarda >30 /dakika, erişkinde 24/dakika olması)
- Göğsünde nefes alırken çekilme (retraksiyon)
- Burun kanatlarının solunumla hareket etmesi
- Dudaklarda ve/veya parmak uçlarında morarma olması
- Ağızdan gıda alamama (Ağızdan beslenmenin yetersiz kalması)

AŞI ?

- Bugüne kadarki klinik çalışmalar ve toplum uygulamaları adjuvan içeren ve içermeyen influenza aŐılarının güvenli olduğunu göstermektedir.
- AŞı, 6 aydan küçük bebekler, yumurta alerjisi olanlar ve daha önceden aŐıyla ilgili nörolojik yan etkiler (Guillain-Barre hastalığı vb.) gözlenmiŐ olan kişiler dıŐındakilere güvenle uygulanabilir.
- AŞı miktarı, zaman, personel gibi kısıtlayıcı durumlar nedeniyle en etkin sonucu almak için Sağlık Bakanlığı'nın planlarının uygulanması ve kayıt sistemine önem verilmesi gerekir.

H1N1 Aşısı kimlere yapılmalıdır?

1. Gebeler
2. Bebeklere veya altı aydan küçük çocuklara bakım veren kişiler (anne-baba, bakıcı)
3. Sağlık çalışanları ve acil hizmet sunanlar
4. 6 ay-24 yaş arası bireyler
5. Kronik hastalığı olan 25-64 yaş bireyler

Sağlık Bakanlığı tarafından H1N1 aşı sı önerilenler

- Gebeler
- Sağlık personeli
- 6-18 ay çocuklar
- 19-35 ay çocuklar
- İtfaiye, ulaşım, elektrik, doğalgaz hizmetlerinde çalışanlar
- Diabet, kronik akciğer hastalığı, bağışıklık sisteminin baskılandığı durumlar gibi kronik hastalık nedeniyle risk taşıyan 3-18 yaş grubu
- Diyabet, kronik akciğer hastalığı, bağışıklık sisteminin baskılandığı durumlar gibi kronik hastalık nedeniyle risk taşıyan 19-64 yaş grubu
- Silahlı Kuvvetler mensupları
- Kolluk kuvvetleri (Emniyet, Jandarma)
- 65 yaş üstü kronik hastalığı olanlar
- Okul öncesi eğitim, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri
- Hacı adayları

Virusun yayılımını engellemek için uyulması gereken kurallar

- Öksürüp, aksırırken ağız/burun bir mendille kapatılmalı, mendil atılıp eller yıkanmalı. Alternatif olarak ağız/burun üzerinde giysi bulunan kol ile de kapatılabilir. Virus giysiler üzerinde kısa sürede ölmektedir.
- El hijyeni için su ve sabun kullanılır. Alkol bazlı el dezenfektanlarından da yararlanılabilir. Hasta kişi ellerini kurulamak için dokuma havlu değil, kağıt havlu kullanmalıdır.
- Hasta kişi, 24 saat boyunca ateşsiz olana kadar evde kalmalıdır. Bu zamana kadar eğer izole edildiği ev dışına çıkması gerekirse, mutlaka cerrahi maske kullanmalıdır.
- Mümkünse hasta tek başına bir odada izole edilmelidir. Hastalığı süresince cerrahi maske kullanmalıdır.
- Hastalık süresince ziyaretçi kabul edilmemeli, gerektiğinde telefon ile görüşülmesi sağlanmalıdır.
- Evde hasta bakımını tek bir kişi üstlenmelidir. Bu kişinin, influenza komplikasyonları açısından risk taşıyor olması gereklidir.
- Evde hasta bakımını üstlenen kişi, el hijyeni kurallarına uymalıdır. Hasta ile yüz yüze temas etmemeli, arada en az 1 metre mesafe bırakmalı ve cerrahi maske kullanmalıdır. İnfluenza komplikasyonları açısından risk taşıyan bakıcılara, antiviral profilaksi başlanması uygun olur. Bakım veren kişiler, hastalık semptomları açısından kendilerini takip etmelidirler.
- Hastanın çamaşırları normal deterjan ile sıcak suyla yıkanmalıdır. Yüzey temizliği için klorak gibi bir ev dezenfektanı yeterlidir.
- Tabak/çatalın bulaşık makinesinde yıkanması ya da sabun/deterjan ile yıkanması yeterlidir.

Hangi maske, ne zaman kullanılmalı?

- Hastayla yakın teması olanlar da dahil olmak üzere tüm sağlık çalışanları için korunma amaçlı olarak cerrahi maske kullanılması yeterlidir.
- Cerrahi maskelerin influenza bulaşını engellemede özel maskeler (N95 veya FFP3) kadar etkili olduğunu gösteren kanıt gücü yüksek çalışmalar vardır.
- Ancak aerosol oluşturma riski yüksek işlemler (entübasyon, endotrakeal aspirasyon, bronkoskopi, nazofarengeal veya orofarengeal örnek alma işlemi ve kardiyopulmoner resüsitasyon) yapacak kişilerin mutlaka özel maske ve gzlk kullanması gereklidir.

Halka neler önerilebilir? 1

- En etkin önlem ellerin yıkanmasıdır.
- Genel sağlık önlemlerine dikkat etmek gerekir, uykusuz kalınmamalı, fiziksel aktivite sağlanmalı, günlük stres kontrol edilmeli, bol sıvı ve besleyici gıdalar alınmalıdır.
- Hasta kişilerle yakın temastan kaçınmalıdır.
- Cansız yüzeylerin çamaşır suyuyla silinmesi yeterlidir.

Halka neler önerilebilir? 2

- Öksürürken ve hapşırırken ağız ve burun kapatılmalıdır. Kullanılan mendiller hemen çöpe atılmalıdır.
- Eller sabunlu suyla yıkanmalı, su ve sabuna ulaşamazsa alkollü temizleyiciler kullanılmalıdır. El hijyenine uyulması en önemli kontrol önlemlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.
- Eller ağız ve buruna götürülmemelidir, virus bu yolla yayılabilir.
- Hastalardan uzak durulmalıdır.
- Hastalanınca vakit geçirmeden doktora başvurulmalıdır.
- Hastalanınca okula ve işe gidilmemesi önerilir.

Kaynakça

- Toplum ve Hekim (Eskişehir Tabip Odası ve İki Eylül Gazetesi yayını) Sayı 24 ve 34.
- Klimik Toplantı Raporu (17 Ekim 2009)
- Ankara Tabip Odası Halk Sağlığı Kolu Raporu 2009
- Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi H1N1 Rehberi, 2009